

ATLAS INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL ON SOCIAL SCIENCES

Open Access Refereed E-Journal & Refereed & Indexed
ISSN:2619-936X

Vol:5, Issue:22

2019

pp.765-769

Article Arrival Date: 28.07.2019

Published Date: 29.09.2019

EĞİTİM ÖĞRETİM KAVRAMLARI

CONCEPTS OF EDUCATION AND TEACHING

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Kıranatlıoğlu

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Niğde/Türkiye

Doi Number : <http://dx.doi.org/10.31568/atlas.353>

Article Type : Research Article

ÖZET

Eğitim ve öğretim kavramları sık kullanılan kavramlardır. Bu kavramların anlamı araştırıldığında herkesin aynı şeyi anlamadığı görülür. Bu durum iletişim açısından sakıncalıdır. Kavramlara yüklenen anlamlar aynı olmazsa sağlıklı iletişim kurulamaz. Öyleyse bu iki kavramın anlamını tespit etmek ve aralarındaki farka işaret etmek önemlidir. Eğitim kavramı çeşitli anlamlarda kullanılmaktadır. Eğitim faaliyetinin çok boyutlu olması ve tanımlayan kişinin bakış açısı farklı tanımları ortaya çıkarmaktadır. Eğitim kavramı tanımlarken kimileri sürece, kimileri faaliyete, kimileri de sonuca vurgu yapmaktadır. Eğitim kelimesi “eğmek” fiilinden türemiştir. Eğmek, bir şeyi olduğu halde bırakmayıp başka tarafa yöneltmek demektir. Öyleyse eğitim bir değişime ya da değiştirme çabasına işaret eder. Günlük kullanımda eğitim davranış değişikliğini anlatırken öğretim bilgi artırımını ifade eder. Özellikle ahlakla ilgili konularda bilgi vermenin yeterli olmadığını, davranış değişikliğinin sağlanması gerektiğini anlatmak isteyen kişiler “Hep öğretimle uğraşıyoruz hâlbuki önemli olan eğitimidir.” derler. Kavramların akademik kullanımları dikkate alındığında bu söz anlamsız kalmaktadır. Eğitimin Türkiye’de genel kabul gören tanımı şöyledir: “Bireyin davranışında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişime meydana getirme sürecidir.” Eğitimin bilişsel, duyuşsal ve davranışsal boyutları vardır. Öğretme ise, bireyin belli bir davranış değişikliğiyle sonuçlanacak yaşantılar geçirmesini sağlama eylemidir. Bu durumda öğretim, eğitim sürecinin bir parçasıdır. Diğer bir ifadeyle eğitim süreci pek çok öğretim faaliyetinden oluşur.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Öğretim, Formal Eğitim, İnfomal Eğitim

ABSTRACT

The concepts of education and training are frequently used. When the meaning of these concepts is investigated, it is seen that not everyone understands the same thing. This situation is inconvenient in terms of communication. If the meanings given to the concepts are not the same, healthy communication cannot be established. So it is important to determine the meaning of these two concepts and to point out the difference between them. The concept of education is used in various meanings. The multidimensional nature of the educational activity and the point of view of the defining person reveal different definitions. While defining the concept of education, some emphasize the process, others emphasize the activity and others emphasize the outcome. The word education derives from the verb “bending”. Bending means moving something to another place. So education refers to a change or an effort to change. In daily use, education refers to changes in behavior, teaching refers to the increase of knowledge. Especially people who want to explain that it is not enough to give information about morality issues and that behavior change should be provided, say, “We are always dealing with education whereas education is important.”. This statement is meaningless considering the academic uses of the concepts. In Turkey, the generally accepted definition of education is: “the individual's desired behavior and deliberately change their lives through making process is occurring.” Education has cognitive, affective and behavioral dimensions. On the other hand, teaching is the act of passing the individual through experiences that will cause a certain behavior change. In this case, teaching is part of the educational process. In other words, the education process consists of many teaching activities.

Key Words: Education, Teaching, Formal Education, Informal Education

1.GİRİŞ

“Eğitim” ve “öğretim” kavramları hem günlük hayatta hem de akademik camiada en sık kullanılan kavramlardan ikisidir. Bu kavramların anlamları konusunda fikir birliği olduğu zannedilir. Hâlbuki konu hakkında yapılacak kısa bir sohbetin uzun tartışmaları başlatması muhtemeldir. Tartışmaların sebebi kavramların içeriğiyle ilgili uzlaşının olmamasıdır. Kavramlar doğru tanımlanmadan ve üzerinde fikir birliği olmadan sağlıklı bir iletişim kurmak mümkün değildir. Aristoteles’e göre, en genel anlamıyla tanım, “bir şeyin ne olduğunu açıklamak”tır.(Aristoteles 1996:93) Tanım, bir kavramın anlamını belirleme işlemidir. Bir kavramın anlamını belirlemek ise, o kavrama yüklenebilecek özellikleri dil aracılığıyla ifade etmektir.(Çapak 2018:130) Çalışmamızda bu iki kavramın tanımını yapmaya, benzerliklerini ve farklılıklarını açıklamaya çalışacağız.

2.EĞİTİM NEDİR?

“Eğitim” kavramı için çok farklı tanımlar yapılmıştır. Bu farklılık hem konunun çok boyutlu olmasıyla hem de tanımlayan kişinin bakış açısıyla ilgilidir. Cemal Tosun, eğitim kavramının kapsam alanının çok geniş olduğunu belirtmekte ve “bir kavramın kapsamı ne kadar genişse anlamı o ölçüde belirsizdir.” demektedir.(Tosun 2012:12) Kapsamı geniş ve anlamı belirsiz kavramların tanımlanması ise zordur. Bu sebeple Brezinka eğitimin tanımlanamayacağını ancak açıklanabileceğini söyler.(Brezinka 1981:34,35)

Ülkemizin eğitim konusunda en yetkili kurumu olan Milli Eğitim Bakanlığının da eğitim – öğretim kavramlarını kullanırken belirli bir sisteminin olmadığı görülmektedir. Bakanlığın sitesinde birimler sıralanırken ilk basamak için “Temel Eğitim Genel Müdürlüğü”, ikinci aşama için “Ortaöğretim Genel Müdürlüğü” ismi kullanılır. İlki için “eğitim” denirken ikincisi için niçin “öğretim” denmiştir? Benzer şekilde bakanlık bünyesindeki birimlerden biri için “Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü” ifadesi kullanılırken diğer bir birim için “Din Öğretimi Genel Müdürlüğü” ifadesi kullanılır. Meslek için “eğitim”, din için “öğretim” kavramının kullanılması alanların içeriklerinin farklı oluşuyla mı yoksa faaliyetlerdeki amacın farklı oluşuyla mı ilgilidir? 1739 sayılı Milli Eğitim Temel kanununun ikinci kısmında sistemin genel yapısı açıklanır. 18. maddeye göre: “Türk milli eğitim sistemi, örgün eğitim ve yaygın eğitim olmak üzere, iki ana bölümden kurulur. Örgün eğitim, okul öncesi eğitimi, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarını kapsar.”(Anonim 1973:İkinci) Diğerleri için “öğretim” ifadesi kullanılırken okul öncesi için “eğitim” kelimesinin kullanılmasının sebebi nedir?

Recep Özkan eğitim kavramını açıklarken onun “şekil vermek, düzene sokmak, adam etmek, insanlaştırmak ya da bireyi hayvanlaşmaktan kurtararak insan olmanın gereklerini öğretmek” şeklinde tanımlanabileceğini ifade eder. Kavramın temelinde değiştirmek – şekil vermek olduğuna işaret ederek “mevcut durumdan farklı bir konuma getirmek” şeklinde de tanımlanabileceğini belirtir.(Özkan 2016:1) Özkan’ın önerdiği iki tanım arasında bir çelişki vardır. “Mevcut durumdan farklı bir konuma getirmek” iyi yönde de kötü yönde de olabilir. Ama “adam etmek, insanlaştırmak” olumlu bir değişime işaret eder.

Selahattin Ertürk, eğitim sözcüğünün Türkçede birbirinden farklı en azından altı anlamı ifade edecek şekilde kullanıldığını belirtir. Bunlar: Disiplin, sosyal hizmet, kazantı, öğrenim, sosyal kurum, kasıtlı kültürlenme sürecidir. Ertürk, eğitim kavramının çeşitli anlamlarına işaret ettikten sonra kendi tanımını ortaya koymuştur: “Bireyin davranışında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme sürecidir.”(Ertürk 2016) Onun yaptığı bu tanım genel kabul görmüştür ve bugün hala kullanılmaktadır. Türk dil kurumu eğitimi; “Çocukların ve gençlerin toplum yaşayışında yerlerini almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine, okul içinde veya dışında, doğrudan veya dolaylı yardım etme, terbiye” şeklinde açıklamıştır.(Anonim t.y.) Bu iki tanımda bir tane

bile ortak kelime olmaması dikkat çekicidir. Bu ayrılık kelimenin akademik camiada kullanımıyla günlük hayatta kullanımının farklılığına işaret eder.

Recep Özkan, formal eğitimle informal eğitimi karşılaştırırken formal eğitimde davranış değişikliğinin istenilen yönde olması için önceden belirlenmiş amaçlar doğrultusunda hareket edildiğini belirtirken formal eğitimde her zaman istenilen davranışların, informal eğitimde de her zaman istenmeyen davranışların ortaya çıkmayacağına dikkat çekmektedir.(Özkan 2016:6) Formal eğitimde değerlendirme süreci ile istenmeyen davranışlar tespit edilerek düzeltilmesine çalışılır.

3.ÖĞRETİM NEDİR?

Eğitim bilimi kitaplarında öğrenme, “tekrar veya yaşantı sonucu davranışta gözlenen kalıcı değişikliktir” şeklinde tanımlanır.(Aydın 2015:33) Mustafa Kılıç’a göre bu değişiklik iyiye doğru olabileceği gibi kötüye doğru da olabilir.(Kılıç 2015:167) Kılıç, insanlarla hayvanları mukayese ederken insanda öğrenme yeteneğinin çok daha üstün oluşuna işaret eder, hayvanlar ise daha çok içgüdüleri ile yaşarlar ve uyum sağlarlar.(Kılıç 2015)

Öğretimi Türk Dil Kurumu; “Belli bir amaca göre gereken bilgileri verme işi, tedris, tedrisat, talim.” şeklinde açıklar. Tedris, ders vermek; talim, ilim vermektir. Bu ikisini birleştirdiğimizde öğretim, “bilgi vermek” anlamına gelir. Mehmet Arslan genetik mühendisliğindeki gelişmelere dikkat çekerek fiziksel uyarımlar sonucu beyinde oluşan biyokimyasal değişikliğe “öğrenme” denilebileceğini, eğitimin ise çevreyi ayarlayarak kişide istenilen öğrenmeyi gerçekleştirme süreci olduğunu belirtir.(Arslan 2009:12) Bu durumda eğitim öğrenmeyi kılavuzlama (planlama ve gerekli şartları hazırlama), öğretim ise eğitimin sürecinin bir parçası olmaktadır.

Siral Ülkü öğrenmeyi niteleyen özellikleri sıralarken öncelikle şunları söyler:

- 1-Öğrenme davranışta bir değişikliğin meydana gelmesi halidir.
- 2-Davranıştaki değişme oldukça kalıcı ve uzun sürelidir.
- 3-Öğrenme bireyin aktif oluşunun, bir takım edimlerde bulunmasının veya yaptığı eksersizlerin sonucudur.(Ülkü 1981)

Fidan’a göre psikoloğlar öğrenmenin varlığına üç ölçüte bakarak karar verirler:

- 1.Davranışlarda bir değişme olmalıdır.
- 2.Davranışlardaki değişme kalıcı olmalıdır.
- 3.Davranışlardaki değişme, kişinin çevresiyle etkileşimi sonucu (bir yaşantı ürünü) olmalıdır.(Fidan 1986:13) Gerek Ülkü’nün gerekse Fidan’ın tespitlerinden hareketle öğrenmeyle eğitimin aynı anlama geldiğini söyleyebiliriz.

Özçelik’e göre ise öğretme, bireyin belli bir davranış değişikliğiyle sonuçlanacak yaşantılar geçirmesini sağlama eylemidir.(Özçelik t.y.:1) Öğretme ve öğrenme aynı sürecin iki değişik noktadan görünüşleridir. Buna davranış değiştirme süreci denilebilir. Bu sürece, davranış değişmesini sağlayan dış kaynak açısından bakıldığında olup biten şey “öğretme”, aynı sürece, davranışı değişen birey açısından bakıldığında olup biten şey ise öğrenmedir. Bu sürece her ikisini de zikredecek biçimde “öğretim” denmektedir.(Arslan 2009:15)

Uzmanların “öğretim” için “davranış değişikliği” vurgusu yapmalarının sebebi gözlenebilir ve ölçülebilir verilere dayanma çabasından kaynaklanır. Öğretimi tanımlarken “bilgi aktarımı” ya da “bilgi artırımı” demiş olsalar bunu ölçmek mümkün değildir. Bilgi artışının gözlenebilir sonucu davranış değişikliğidir. Mesela sorunun cevabını bilmeyen öğrenci bir şıkkı işaretlerken o konuyu öğrendikten sonra başka bir şıkkı işaretlemesi davranış değişikliğidir.

Burada davranışlar arasında kategorik bir ayırım yaparsak anlamı daha belirgin hale getirebiliriz. Bloom ve arkadaşları bu ayırımı bilişsel alan, duyuşsal alan ve devinişsel alan şeklinde yapmışlardır. Trafikte kırmızı ışığın anlamını bilmek bilişsel alanla, kırmızı ışıkta durmak istemek duyuşsal alanla ilgilidir.

Davranışçı kuramlar öğrenmenin edimsel sonuçları, bilişsel kuramlar zihinsel sonuçları ile ilgilenirken, duyuşsal kuramlar, öğrenmenin benlik ve ahlak gelişimi gibi duyuşsal sonuçları ile ilgilenirler. Esasen öğrenmenin düşünsel, duyuşsal ve devinişsel sonuçlarını birbirinden ayırmak mümkün değildir. Kişinin kendisini yeniden yaratması olarak nitelendirilebilecek öğrenme için davranış, duyuş ve zihnin birlikte değişmesi gerekir.(İskender 2009:107)

4.EĞİTİMLE ÖĞRETİM ARASINDA NASIL BİR İLİŞKİ VARDIR?

Ulaştığımız kaynaklar arasında eğitim öğretim kavramlarının anlamı, kullanımı ve aralarındaki farklar konusunu en kapsamlı şekilde ele alan kişi Cemal Tosun'dur. Tosun esasen "din eğitimi" konusunu açıklamak için önce din ve eğitim kavramlarını ele almakta sonra dînî eğitim ile din eğitimi arasındaki farka işaret etmekte, konunun anlaşılması için eğitim ve öğretim arasındaki farkı belirtmekte, son olarak da din eğitimi ve din öğretimi kavramları çerçevesinde süren tartışmada kendi kanaatini ifade etmektedir.(Tosun 2012:13)

Tosun, Alman eğitimci Brezinka'nın (1908-2011) çalışmalarından yararlanır ve genel olarak onun fikirlerine katılır. Rousseau, Kant ve Niemeyer'in eğitim tanımlarını karşılaştıran Brezinka birbirinden farklı konuların eğitim kelimesiyle nitelendirildiğini belirtir. Eğitim kelimesinin arkasındaki anlam çeşitliliğini ortaya koymak için altı farklı ülkeden (Almanya, Fransa, Amerika, Hollanda, İngiltere, Rusya) derlediği tanımları irdeler.(Brezinka 1981:35) Bazı tanımlarda sürecin kendisi eğitim olarak nitelendirilirken bazılarında sürecin sonunda yaşanan değişim (ürün) eğitim sayılmaktadır. Bazı tanımlar niyete, bazıları eyleme, diğer bazıları da sonuca vurgu yapmaktadır. Bu sonuçların hepsini eğitim sayanlar olduğu gibi sadece olumlu sonuçlara eğitim diyenler de vardır. Brezinka tüm bu araştırmalardan sonra kendi tanımını ortaya koyar: "Eğitim, insanların, diğer insanların şahsiyetlerini herhangi bir açıdan desteklemeyi denedikleri davranışlar bütünüdür."(Brezinka 1981:95) Brezinka'nın tanımıyla Selahattin Ertürk'ün tanımını kıyaslayan Tosun, ilkinin "davranış anlam" ikincinin "süreç anlam" içerdiğini söyler. Kendi tercihinin süreç anlamdan yana olduğunu belirtir ama Ertürk'ün tanımına "deneme" kavramının eklenmesini önerir. Netice olarak Cemal Tosun'un eğitim tanımı; "bireyin davranışında, kendi yaşantıları yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme denemeleri sürecidir." şeklindedir. Tosun kitabına koyduğu bir şemayla davranışın bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alanla ilgili olabileceğine işaret etmiş ve namaz örneğini vermiştir. Namazın nasıl kılınacağını bilmek bilişsel, namaz kılmaya istekli olmak duyuşsal, namazı kılabilme de psikomotor davranışa örnektir. (Tosun 2012:19)

Mehmet Arslan eğitimle ilgili çeşitli tanımları aktardıktan sonra özetleyerek "davranış değiştirme sürecidir." der. Bu sürecin yaşantı ürünü, kasıtlı ve istendik (olumlu) oluşuna dikkat çeker. Süreç sonunda bireyde davranış değişikliği olmasının beklendiğini ve bu değişikliğin istendik yani olumlu yönde olmasının amaçlandığını söyler. Arslan'a göre eğitim sürecini birbirini izleyen ve birbiri üzerine biriken öğrenme öğretme olayları oluşturur.(Arslan 2009:12,13) Arslan'ın ifadelerinden eğitimin uzun bir süreç olduğu, öğretimin bu sürecin parçalarını oluşturduğu anlaşılmaktadır. Eğitim uzunca bir kaldırımsa, öğretim o kaldırıma döşenmiş taşlardır.

5.SONUÇ

1. Eğitim, öğretimden daha geniş kapsamlıdır. Öğretim, eğitimin bir parçasıdır.

Köpeği eğittim dediğimizde onun önceki davranışlarından bazılarını (birden çok) değiştirmesini sağladığımızı anlatırız. Köpeğe top oynamayı öğrettim dediğimizde daha önce

yapmadığı bir davranışı yapmasını sağlamışızdır. “Araba sürmeyi öğrendim.” Dediğimizde daha önce sahip olmadığımız yeni bir bilgiyi kazandığımız anlaşılır. “Sürücü eğitimi aldım.” dediğimizde davranışımızda bir dizi değişiklik olduğunu anlatırız, trafikte araç kullanabilmek için gerekli bilişsel, duyuşsal ve davranışsal değişiklikler gerçekleşmiştir. Arabayı sürmek sürücü eğitiminin bir bölümüdür, parçasıdır. Bu eğitimin içinde araba sürmekten başka trafik kurallarını öğrenmek, ilk yardım bilgisi öğrenmek gibi başka bölümler de vardır. Her bir davranış değişikliğine öğretim, aynı amaca yönelik değişiklikler (öğrenmeler) bütününe eğitim diyoruz. Bu değişikliğin yeterli derecede olup olmadığını anlamak için sınav yapılır. Yazılı sınav bilişsel boyutu, uygulamalı sınav psikomotor boyutu ölçer.

2.Eğitim olumlu bir anlam taşır. Öğretimin içeriği genellikle olumlu olsa da bazen olumsuz olabilir. (Burada olumlu sözcüğüyle toplumun beklentilerine uygun olmayı kastediyoruz.)Birey; bir şiiri, şarkıyı, tekerlemeyi öğrenebildiği gibi argo bir kelimeyi de öğrenebilir. Buna karşın eğitilmiş insan güzel konuşan insandır. Halk dilinde öğrenmek diploma almanın, vali olmanın yoludur. Eğitilmiş olmak ise iyi olmayı, adam olmayı ifade eder.

KAYNAKÇA

Anonim. 1973. *Milli Eğitim Temel Kanunu*. C. 1739.

Anonim. t.y. “TÜRK DİL KURUMU”. Geliş tarihi 04 Nisan 2019
(http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5ca62760a16687.82406774).

Aristoteles. 1996. *Organon*. C. IV, İkinci Analitikler. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Arslan, Mehmet, ed. 2009. *Eğitim Bilimine Giriş*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

Aydın, Betül. 2015. *Eğitim Psikolojisi*. 13. bs. editör B. Yeşilyaprak. Ankara: Pegem Akademi.

Brezinka, Wolfgang. 1981. *Grundbegriffe der Erziehungswissenschaft*. 4. bs. Basel: Ernst Reinhardt Verlag.

Çapak, İbrahim. 2018. *Ana Hatlarıyla Mantık*. İstanbul: Ensar Neşriyat.

Ertürk, Selahattin. 2016. *Eğitimde Program Geliştirme*. 2. bs. Edge Akademi Yayıncılık.

Fidan, Nurettin. 1986. *Okulda Öğrenme ve Öğretme*. Ankara: Kadioğlu Matbaası.

İskender, Murat. 2009. *Eğitim Bilimine Giriş*. editör M. Arslan. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

Kılıç, Mustafa. 2015. *Eğitim Psikolojisi*. 13. bs. editör B. Yeşilyaprak. Ankara: Pegem Akademi.

Özçelik, Durmuş Ali. t.y. *Eğitim Programları ve Öğretim (Genel Öğretim Yöntemi)*. Ankara: ÖSYM Eğitim Yayınları 8.

Özkan, Recep. 2016. *Eğitim Bilimine Giriş*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Tosun, Cemal. 2012. *Din Eğitimi Bilimine Giriş*. 7. bs. Ankara: Pegem Akademi.

Ülkü, Sıral. 1981. *Öğrenme Psikolojisi Ders Notları*. Ankara Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Merkezi.